

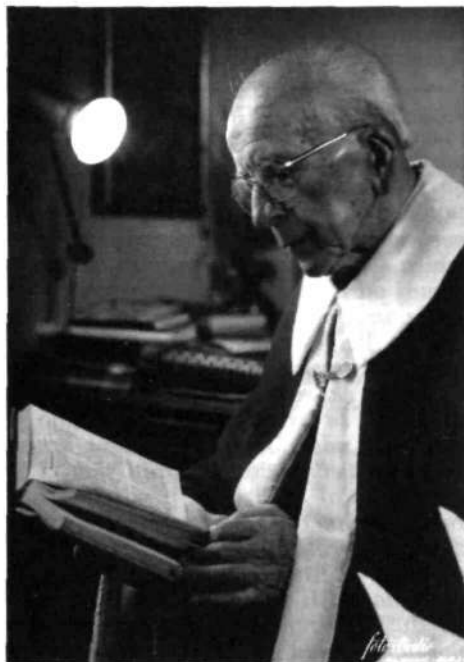
VIKTORIJAN DEMŠAR (1904–1992)

Rojen je bil v Žireh 12. marca 1904, umrl pa je v Komendi 1. januarja 1992. Njegov rod izvira iz Žirovskega Vrha. Pri hiši so dejali pri Česnu. Ded Luka Demšar (1800–1882) in žena Marija (1804–1884) sta dala življenje devetim otrokom. Prvorojenec Jakob (1863–1949) je bil oče Viktorijana. Izučil se je za mizarja in se uveljavil v Žireh za najboljšega mojstra. O tem priča še danes orgelska omara v župnijski cerkvi, narejena leta 1914, po načrtih arhitekta Vurnika.

Mati Helena se je rodila v Osojnici pri Bajtrčku v Grapi (1865–1945) očetu Gregorju Kopaču (1832–1904) in njegovi ženi Jeri (1834–1908). Bila je šesta od dvanajstih otrok. (*Štiri leta starejši je bil brat Jernej, znani industrijalec. Imel je v Gorici svečarno, kasneje tudi v Ljubljani*). Mati Helena se je izučila za »mojškro«, kar ji je zagotovo zelo prav prišlo pri tako veliki družini.

Helena in Jakob sta se poročila leta 1887 in se naselila v Pekovi hiši v Žireh. Po nekaj letih sta zgradila lastno hišo, ter se tako uvrstila med 42 hišarjev, kolikor jih je premogla takratna Stara vas. Hiša ima še vedno prvotno ime, ki ga je bil prinesel oče iz Žirovskega Vrha – pri Česnu. Spremenili sta se samo številka in vas. (*Ob preimenovanju vasi v ulični sistem je dobila hiša ime: Novo-vaška cesta št. 2.*)

V tej »novi« hiši se je rodil zakoncema kot štirinajsti od sedemnajstih otrok Viktorijan – deseti brat. Za njim sta bila kasneje še dva fanta. Sam je večkrat povedal, da je oče izbira imena prepustil g. župniku. Ko so botri, Maticovka in Starman, prišla z novorojencem v »žagrad« stare žirovske cerkve in župniku Vidmarju, ki je bil tedaj že 27. leto v Žireh, povedala očetovo odločitev, je leta vzel v roke imenik svetnikov, ga prebiral in na koncu odločil: »Nobenega Viktorijana še nimamo v fari.« In krstil

ga je za Viktorijana. Še danes je to ime sila redko.

Otroštvo je preživljal prav tako, kot ga preživlja otročad povsod tam, kjer je v družini več otrok in hiša ob glavni cesti. (*Cesta je vodila v Novo vas, Račovo, Žirovski Vrh*). Vidijo vse, kar se dogaja na cesti, in tudi slišijo vse. Vsakovrstne vragolije se jim podijo po glavi. Ali sta starša že takrat mislila na Viktorijanovo šolanje, ali je bil še kakšen drug razlog temu, se ne ve, dejstvo pa je, da je obiskoval v Žireh samo 1. razred osnovne šole (v letu 1911/12) in nato s preskokom 2. razreda nadaljeval šolanje pri salezijancih na Rakovniku v Ljubljani. Slovensko nižjo gimnazijo je začel v Gorici, a razreda ni mogel dokončati, ker je vojna dobila večje razsežnosti in

so se v aprilu leta 1915 morali iz Gorice umakniti. Šolanje je nadaljeval v Škofjih zavodih v Št. Vidu. Vojni čas in pomanjkanje vsega sta bila prav gotovo vzrok za to, da je takrat še telesno šibak, začel bolehati. Večkrat je tožil zaradi glavobola. Kljub temu se je vpisal na klasično gimnazijo v Kranju za nadaljnje šolanje. Že v prvem letu šolanja v Kranju (1920/21) je ves februar bolehal. V maju piše prijatelju:

»Žalosti me, ker tako poredko pišeš. Tvoj molk mi je neznan. Hudo mi je, da nisem tak kot kdo drugih. Človek, ki je zdrav, res nima srca za bližnjika, da bi ga potolažil in pomagal. Glej, tebi naj potožim svojo bol, akoravno je ne boš vzela sočutno. Nisem zdrav – bolezen izveira – poleg drugih majhnih okoliščin – tudi od duševnih bojev, katere imam. Da, poznam, kaj in kakšen je človeški razum. Veliko imam še za potožiti, ker nimam tistega, ki bi me s sočutjem sledil – nimam skoro nobene barve na obrazu in čutim se oslavljenega, dasiravno je maj tu in naša Mati v svoji slavi, kateri naj usta vedno doni. Morda sem ti že povedal, kaj stori ljubi prijatelj – oziroma brat po duši in srcu. Martin Luter, začetnik protestantov je, še predno je odpadel od Rima, učinil tole: Ker mu je umrl najboljši prijatelj – edini prijatelj po duši in srcu – je šel proti svojemu poklicu – vsled žalosti – v samostan. To je zgodovinsko dokazano za resnico.«

Ali je ob tem pisanju že videl svojo življenjsko pot v samostanu, ali je odločitev prišla pozneje? V križevniški red v Ljubljani je vstopil jeseni leta 1921. Po štirih mesecih piše prijatelju:

»Danes ti pa povem, kar me še vedno boli: Kot sem premislil, nisem za ta stan. Vsled neprestanih dušnih bojev, za katere ve le oni, ki jih trpi, sem zbolel na živcih in sem popolnoma obupan. Meni je zelo težko, ker so tu tako dobri z mano in se toliko trudijo, a vse zastonj, če ni pravi poklic...«

Napotil se je nazaj v Kranj in se učil za izpite, ki jih je zamudil; izdelal je 2. letnik in še dva za njim ter v šolskem letu 1923/24 maturiral.

Po maturi ga najdemo spet v Ljubljani – v bogoslovju. Po vseh bojih in premi-

sleku si je izbral duhovniški poklic, ki mu je rad in zvesto služil. Sejal je na široko in njegova žetev je obilna. Kot bogoslovec je avgusta 1925 obiskal italijanska mesta, predvsem pa Rim, večno mesto.

Novo mašo je zapel v Žireh, 8. julija 1928. Slovesnost je povzdignil zbor, ki ga je vodil in z orglami spremljal skladatelj Anton Jobst. O tem dogodku najlepše pove župnijska kronika:

»Na praznično nedeljo slovanskih bratov sv. Cirila in Metoda je g. novomašnik v Žireh slovesno obhajal svojo prvo daritveno pobožnost. Njegov novomašni govornik je bil nekdanji žirovski kaplan g. Janko Cegnar (Staroločan, 1887–1939, op. p.), točasno špiritual pri ljubljanskih uršulinkah. Tako slovesne in spodbudne pobožnosti, kakor je bila omenjena nova maša, Žirovci še niso pomnili. Saj pa so tudi sicer bile nove maše v Žireh velika redkost...«

Po novi maši je postal vojaški duhovnik ljubljanske garnizije. Od tu ga je zaneslo na Koroško Belo. Tukaj je spet zbolel. Zdravil se je na Krku: *»Pri gostoljubnem g. škofu dr. Srebrniku se sedaj mudim. Je prav domače. Ostanke frankopanske trdnjave spadajo k njegovi palači, ki je zelo skromna.«* Tako piše z zdravljenja. Po ozdravljenju je bil še nekaj mesecev v bohinjski Srednji vasi, potem pa v Škofji Loki. Najprej v mestni župniji kot kaplan in nato na gradu pri uršulinkah rektor in katehet. Med tem časom je obiskal slovečo božjo pot Lurd (1937) in ZDA (1939).

»Dne 25. 4. 1940 je zapustil zavod veroučitelj, rektor Viktorijan Demšar in odšel v Ribnico; škofijski ordinariat ga je imenoval za duhovnega svetnika in tamkajšnjega dekana.« Tako zvmemo iz Letnega poročila uršulinske šole v Škofji Loki.

Kot dekan v Ribnici se je takoj z vnemo lotil dela. Marsikaj je imel v načrtu postoriti. Tik pred izbruhom vojne je prijatelju zapisal: *»... da bi nam svobodno sonce še svetilo!«* Ta želja se njemu in mnogim ni uresničila. Pestrost dogodkov po zasedbi Italijanov in po njihovi kapitulaciji (8. septembra 1943) je bila tolikšna, da je bil po koncu

vojne obtoževan, da je sodeloval z okupatorjem in belo gardo. Nekateri pa so menili prav nasprotno – trdili so, da sodeluje z rdečimi. Nasledek vsega tega je bil, da so ga konec junija 1945 zaprli. Konec septembra je bil izpuščen. O teh izkušnjah ni rad ali sploh ni govoril. Med tem časom mu je umrla mati Helena. Ni je mogel pokopati sin – duhovnik.

Tako kot Ivan Pečnik, razočaran zaradi tolikšnega uničenja svojega dela, ni hotel več priti nazaj v Žiri za župnika, tako Viktorijan ni hotel nadaljevati dela v Ribnici. Za krajši čas je bil imenovan za vikarja namestnika pri sv. Jakobu v Ljubljani. 4. maja 1946 je prišel v Komendo kot upravitelj župnije. Boljše rešitve skoraj ne bi mogli dobiti.

Čeprav je že v letu vojne zapisal: »Nameraval sem osebno voščit za tvoj god – pa človek se stara in v pravem trenutku pozabi,« je vendarle res, da je bila prava starost še daleč. Takrat še ni dospel niti do polovice svoje življenjske poti. Imel pa je dodobra izkušenj, potrebno znanje, pogoje in vztrajnost, da se je v Komendi »prijel«. Vzljubil je kraj sam, okolico in tudi ljudi. Največji prijatelj, spremljevalec, vzornik pa mu je bil Peter Pavel Glavar, njegov daljni predhodnik. S kakšno spoštljivostjo je govoril o njem! Kar začutil si povezanost z njim v duhu. Nikoli mu ni bilo težko ob vsakem času stopiti do Glavarjeve beneficiature, kjer je shranjena njegova knjižnica in ohranjena v prvotni podobi in obsegu. S čim vse se je Glavar ukvarjal, je lahko razvidno sedaj, ko je vsaka knjiga (okrog 2000) lepo poravnana in vsak listič zravnan in shranjen v mapah. Da je vse tako urejeno, je zasluga g. Viktorijana. Veliko ur je prebil prav v tej knjižnici. Raziskoval in raziskoval je Glavarjev rod. Podal se je na pot na Malto, od koder je prišel malteški red v Komendo. Odkrival je vse, kar je bilo z njim v zvezi. Za tako izčrpno in dolgoletno delo si je pridobil od vodstva malteškega reda naziv: »Č a s t n i v i t e z r e d a s v. J a n e z a J e r u z a l e m s k e g a.« Ogrnil si je lahko škrlatnordeč plašč z našitim belim malteškim križem. Še z večjim veseljem in vnemo je nadaljeval raziskovanje in trud je bil popla-

čan, ko sta v letu 1991 pri Mohorjevi družbi izšli kar dve knjigi o Odiseju iz Komende »In večno bodo cvetele lipe« izpod peresa Ivana Sivca in »Slovenske pridige Petra Pavla Glavarja«, katere je pripravil Viktorijan sam. To misel o knjižni izdaji pridig je pestoval več časa – doživel je še izpolnitev te želje. Posvetilo, ki mi ga je g. Viktorijan že bolan napisal v svojo knjigo 20. oktobra 1991, le dobra dva meseca pred smrtjo, je takole: »Glavarjev duh naj bi deloval in ostal med žirovskimi rojaki! Viktorijan Demšar 88-letni.« Njegovi prispevki so tudi v Mohorjevih koledarjih. Z njimi je hotel marsikaj oteti pozabi in s temi objavami je dosegel svoj namen.

Leta 1978 je slavil zlato mašo v Komendi in v Žireh. Spet je bil za orglami Anton Jobst. Svatje izpred 50 let pa so se skrčili na vsega tri osebe. Ob bisernem jubileju leta 1988 pa mu ni več orglal Anton Jobst in tudi svatov iz prvega tako veličastnega slavja ni bilo več kot en sam.

Imel pa je g. Viktorijan tudi kar prirojen čut za vse lepo. To je dokazovalo tudi njegovo bivalno okolje – umetniške slike in predmeti. Bil je namreč poznan z mnogimi umetniki. Bližina Ljubljane mu je v drugi polovici življenja to tudi omogočala. Znanstvo z arhitektom Jožetom Plečnikom je bilo za Komendo še posebej dobrodošlo, saj je arhitekt zapustil v Komendi več umetniških stvaritev in rešitev.

G. Viktorijan je vedel, da se dela zgodovina danes. S skrbjo je ohranjal, kar je vrednega. To se je videlo pri njegovem poklicu, naj je bil upravitelj župnije, župnik ali dekan. Opazno je bilo tudi v zasebnem življenju, posebno še, odkar je nastopil delovni pokoj leta 1975.

Bolezen ga je vedno obiskovala – že od mladosti. Starost, ki je že sama na sebi bolezen, pa je dodajala novih težav. Ničkoliko pljučnic je prebolel. Bal se je prehladov, zato se je bolj zadrževal v sobi. Disciplinirano se je držal zdravniških navodil in predpisanih zdravil, za vse drugo pa sta skrbeli strežnici. Vrata hiše so se zelo pogosto odpirala povabljenim in nepovabljenim, a kljub temu so bile vsi vedno pripravljene sprejeti

goste. Čas pa je tekel naprej, dokler smrtna bolezen ni dokončala njegovega trpljenja. Tako je gospod Viktorijan za vedno odšel v svet naših spominov.

Kakor je napovedal: *»Meni bo zvonilo na Ledinici«* (podružnična cerkev v Žireh, kamor je spadala Česnova doma-

čija), tako se je tudi zgodilo. Truplo pa je bilo položeno ob veliki množici ljudi v zemljo komendskega pokopališča – k njegovim faranom.

Alfonz Zajec